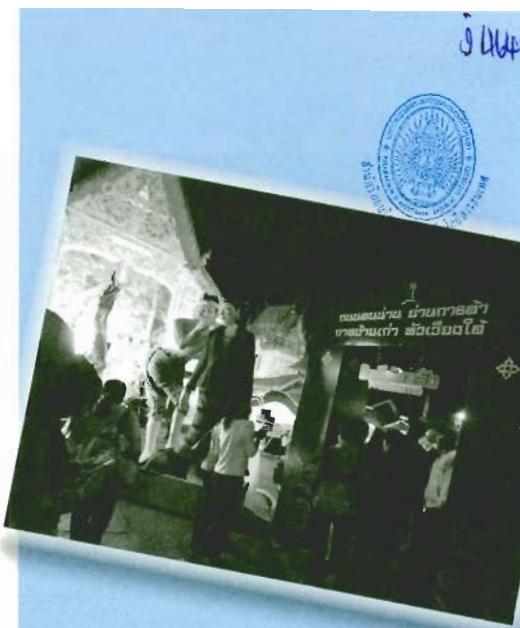

ทุนทางมรดกทางวัฒนธรรม กับการเป็นเมืองเก่าที่มีชีวิต ของจังหวัดน่าน

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย “ทุนทางมรดกทางวัฒนธรรมกับการเป็นเมืองเก่าที่มีชีวิตของจังหวัดน่าน” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ (1) เพื่อศึกษาและรวบรวมมรดกทางวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน (2) เพื่อประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการจัดระบบฐานข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรม จังหวัดน่าน (3) เพื่อนำฐานข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมมาเผยแพร่ผ่านสื่อที่เหมาะสม เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีวิทยาวิจัยเชิงสำรวจและวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากการเก็บข้อมูลภาคสนามและพิจารณาพิจารณาคุณภาพในแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในขอบเขตของพื้นที่ที่กำหนด แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มาจัดประเภทและกลุ่มของสิ่งก่อสร้างที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม จากนั้นจึงนำข้อมูลมาดำเนินการที่ดาวเทียม และนำผลการวิจัยเผยแพร่ในเว็บไซต์ งานวิจัยนี้ดำเนินการในขอบเขตพื้นที่ตัวอย่างในอำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน ผู้ที่เข้าร่วมการวิจัยนี้ประกอบด้วย ตัวแทนชุมชนที่อยู่ในเขตเมืองเก่าจำนวน 30 ชุมชน กลุ่มสักเมืองน่าน วัฒนธรรมจังหวัดน่าน กรมศิลปากร เทศบาลเมืองน่าน องค์กรท้องเพื่อชาวแห่งประเทศไทย องค์กรบริหารส่วนจังหวัดน่าน และประชาธิรัฐชาวบ้าน ใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสำรวจแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม กล้องบันทึกภาพ โปรแกรมระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ และเครื่องระบุตำแหน่งพิกัดบนโลก การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิตามแนวคิดหลักการ โบราณคดีชุมชน และแยกประเภทสิ่งก่อสร้างที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม แล้วจึงป้อนข้อมูลในโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อประมวลผลในแผนที่ดาวเทียม เพื่อวิเคราะห์ความหนาแน่นของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม โดยมีการตรวจสอบความถูกต้องของพิกัดด้วยการนำไปใช้จริง และจึงเผยแพร่ข้อมูลในเว็บไซต์

ผลการศึกษาพบว่า สามารถรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในเขตเมืองน่าน และได้จัดแบ่งออกมาเป็น 4 กลุ่ม คือ (1) วัด (2) องค์ประกอบประดับเมือง (3) คุ้ม (4) เรือนพื้นถิ่นซึ่งสามารถตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัยข้อที่ 1 ใน การศึกษาและรวบรวมมรดกทางวัฒนธรรมในจังหวัดน่านได้ และจากผลการศึกษาข้างต้นสามารถตอบวัตถุประสงค์ข้อ 2 ใน การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการจัดระบบฐานข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรม จังหวัดน่านโดยการนำเอาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่ได้เก็บพิกัดภูมิศาสตร์มาระบุลงในแผนที่ดาวเทียม ซึ่งสามารถให้การระบุตำแหน่งตัวเรือการเดินทาง ตัวของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมได้ชัดเจนมากขึ้น โดยวัตถุประสงค์ข้อนี้ทำให้เกิดเป็นฐานข้อมูลเบื้องต้นในการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในเขตเมืองน่าน จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 2 ได้นำผลการศึกษามาใช้เป็นฐานข้อมูลในการเผยแพร่ผ่านสื่อที่เหมาะสมซึ่งสามารถตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 คือเป็นการนำอาชญาข้อมูลที่ได้จัดทำไว้มาจัดมาเผยแพร่ในรูปแบบของแผนที่ออนไลน์ โดยเป็นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีของ Google Maps ซึ่งเป็นแผนที่ที่มีประสิทธิภาพสูง ใช้งานง่าย nokjapan ยังมีรูปแบบที่ดึงดูดผู้ใช้งานเป็นอย่างมาก ซึ่งก็คือแผนที่และภาพถ่ายดาวเทียมความละเอียดสูง เพื่อให้สามารถสืบค้นข้อมูลเบื้องต้น หรือวางแผนการเดินทางล่วงหน้าได้ โดยสามารถใช้งานได้ที่เว็บไซต์ www.social.cerru.ac.th/nan ซึ่งแผนที่ออนไลน์สามารถกระชับสัมภาระในการเดินทางไปยังแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมต่างๆ ที่อยู่ในเขตเมืองน่าน รวมทั้งภาพแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและข้อมูลที่น่าสนใจ

หัวหน้าคณวิจัย

ภัทรพันธุ์ พันธุ

สาขาวิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา

สำนักวิชาสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ที่อยู่ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

อ.เมือง จ. เชียงราย 57100

Email : pang_abnorm@hotmail.com

The Cultural Heritage Capital and Being the Nan City Living Old Town

Abstract

The study entitled “cultural heritage capital and being the Nan city living old town” aimed to (1) study and gather data on cultures in Nan (2) apply with global positioning system (GPS) in order to organize the cultures’ data base in Nan (3) expose to public via proper media by collecting primary information from field works and global positioning on cultural heritage site in assigned area, categorize into groups of buildings which are cultural heritage, and then transfer the data onto the satellite map, lastly, publish on website.

The findings revealed that there was possibility in gathering the information about cultural heritage sites in Nan. There were four categories of the sites, which include (1) temples, (2) city decorating elements, (3) mansions, and (4) local residences. These are able to be the answer to the first aim of this study. Also, the second aim is going to be found in the result of the analysis on the sites mentioned by bringing the cultural heritage location data onto the satellite map, which the expansion and the contraction can be more obviously. This purpose bring about the primary information on the use of the cultural area in Nan province.

Due to the first and the second aim, these studies were brought to be the data base for distributing via proper media which is going to be the third aim; collecting primary information and presenting by online map by adapting the technology of Google Maps, the high-quality but the easy-use map, containing primary information and travel tracking plan. It is can be found in www.social.crru.ac.th/nan, this online map can specify the cultural heritage location and how-to-get-there, where locate in Nan province, including more interesting information and pictures.

Head of Research Team

Pattareepan Pantu

Sociology and Anthropology,

School of Social Science,

Chiang Rai Rajabhat University

Address : Chiang Rai Rajabhat

University, Muang,

Chiangrai 57100

Email : pang_abnorm@hotmail.com

บทนำ

อาจกล่าวได้ว่าความหมายของคำว่าทุนทางมรดกทางวัฒนธรรมที่นำมาศึกษาในงานวิจัยฉบับนี้เป็นการสร้างความหมายผ่านคำว่า “ทุน” ที่มักจะเห็นการนำมารส้างความหมายขึ้นใหม่ในสภาพสังคมปัจจุบัน เช่น ทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากร ทุนทางภูมิปัญญา เป็นต้น ดังนั้นความหมายของคำว่าทุน โดยทั่วไปแล้ว หมายถึง ทรัพย์สินที่สามารถก่อให้เกิดการเพิ่มพูนมากขึ้น ซึ่งในที่นี้คือแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่จะนำมา ก่อให้เกิดประโยชน์ในการอื่นๆ นอกเหนือจากหน้าที่หลักของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมนั้น กล่าวคือ ในอดีตคุณเมือง-กำแพงเมืองทำหน้าที่ป้องกันเมืองจากการรุกรานของชาติศึก แต่ในปัจจุบัน การศึกษาความมหิดลแต่สิ่งก่อสร้างยังคงอยู่ ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นสิ่งก่อสร้างเท่านั้น หากแต่ยังมีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ความเชื่อ โยงกับชุมชนหรือสังคมในสมัยก่อนได้ ดังนั้นทุนทางมรดกทางวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่เป็นประจักษ์พยานที่ชัดเจนที่แสดงถึงความมีชีวิตของเมืองน่าน ในอดีต และการนำสิ่งที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมของเมืองน่านเหล่านี้มาศึกษาเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเผยแพร่ในรูปแบบของแผนที่เพื่อให้เป็นสื่อสารมวลชนที่ช่วยทำให้ความเป็นเมืองเก่าของน่านกลับมามีชีวิตขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

เมืองเก่าที่มีชีวิตคือแนวคิดที่ว่าด้วยเมืองที่มีเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือมีลักษณะเฉพาะของสมัยหนึ่งในประวัติศาสตร์ หรือเป็นเมืองที่มีรูปแบบสม

ผลงานสถาปัตยกรรมท้องถิ่น หรือรูปแบบวิพัฒนาการทางสังคม และชั้นคงมีลักษณะเด่นของโบราณสถาน (สำนักงานคุณธรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าท่าน้ำ, หน้า 9) ซึ่งการเป็นเมืองเก่าจะมีความแตกต่างไปจากอุทิศเป็นวัดศาสนาซึ่งแยกกันออกจากโบราณสถาน

จากการศึกษาเอกสารและเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มแหล่งนรดกทางวัฒนธรรมที่ยังคงหลงเหลือให้หลักฐานอยู่ในปัจจุบันออกเป็น 4 ประเภท คือ 1. วัด 2. องค์ประกอบประดับเมือง 3. คุ้ม 4. เรือนพื้นดิน อย่างไรก็ตามหลักฐานบางประเภทก็ไม่ปรากฏในบางชุมชนแม้ เช่น สมัยเวียงพึงแห้ง ไม่ปรากฏกลุ่มนรดกทางวัฒนธรรมประเภทคุ้ม และเรือนพื้นดิน เนื่องจากที่อยู่อาศัยมักจะสร้างโดยรวมและการสร้างใหม่มόญ่สมอ ดังนั้นบ้านเรือนที่หลงเหลือในปัจจุบันจึงมักเป็นรูปแบบสมัยใหม่เท่านั้น แต่เมื่อได้มีการนำแนวคิดทางศิลปกรรมมาบูรณาการร่วมกับระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ได้ทำให้เกิดผลที่น่าสนใจคือ เป็นการแสดงข้อมูลเชิงพื้นที่ของเมืองโบราณในอดีต ในแต่ละยุคสมัย ได้ชัดเจนมากขึ้น

ชุมชนโบราณที่อยู่ใกล้ชิดกับธรรมเนียมน้ำ่น่านนั้นนี้ทั้งสิ้น 4 บุคคลมี¹ ซึ่งถึงแม้จะมีการขยายศูนย์กลางอยู่ที่ลายครรภ์แต่ความต่อเนื่องของวัฒนธรรมและผู้คนที่อยู่อาศัยก็ไม่ได้ขาดหายไปในพื้นที่บริเวณนี้มาตั้งแต่ปี พ.ศ.1902 การศึกษาเกี่ยวกับเมืองน่านก็เช่นกัน กล่าวคือนักวิชาการหรือนักวิจัยยังคงให้ความสำคัญและทำการศึกษาเมืองน่านในหมู่

แนวคุณเมือง กำแพงเมืองด้านทิศใต้ที่หลงเหลืออยู่สมัยเวียง ได้

มองที่แตกต่างและหลากหลายอยู่รือยามา โดยเฉพาะด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการวิเคราะห์ระบบสังคม เศรษฐกิจ การปกครอง องค์กรต่างๆ ฯลฯ โดยส่วนใหญ่แล้วมักเป็นการศึกษาที่เป็นองค์ความรู้เฉพาะด้านหรือเป็นแขนงความรู้ใกล้เคียงกัน แต่การนำศาสตร์ที่มีความแตกต่างกัน เช่น การนำองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลปะมาประยุกต์กับระบบสารสนเทศ ภูมิศาสตร์ยังคงมีไม่นานนัก

ในขณะที่ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้เข้ามายัง
บทบาทกับชีวิตของมนุษย์มากยิ่งขึ้น ซึ่งไม่เพียงแต่ตอบ
สนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ได้เท่านั้น ยังสามารถ
สะท้อนภาพอดีตได้อีกด้วย โปรแกรมคอมพิวเตอร์ต่างๆ ได้
ถูกพัฒนาและมีคุณภาพขึ้นอย่างมาก many เพื่อที่จะตอบสนอง
ความต้องการความกระจั่งชัดทางวิชาการเหล่านี้ เช่นเดียวกับ
กับโปรแกรมระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ที่สามารถนำมารา
ประยุกต์ใช้ในงานที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และ
โบราณคดี เพราะสามารถที่จะทำให้เห็นพัฒนาการของ
แหล่งชุมชนในอดีต รวมทั้งเข้าใจรูปแบบการกระจายตัว
ของเมืองนานั้นทั้ง 4 ยุคสมัย ได้ชัดเจนมากขึ้น เนื่องจาก
โปรแกรมดังกล่าวสามารถแสดงข้อมูลเชิงพื้นที่และแสดง
ผลในรูปของแผนที่ ดังนั้น จะทำให้ผู้ศึกษาและผู้ที่สนใจ
สามารถนำข้อมูลเหล่านี้ไปใช้เพื่อการวางแผนพัฒนาชุมชน
ให้เหมาะสมกับความเป็นเมืองเก่าของจังหวัดน่าน ได้เป็น
อย่างดี

ในการสร้างเมืองเก่านานเป็นเมืองที่มีชีวิต กล่าวคือ เป็นเมืองที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่สมดุลของการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม ได้อย่างกลมกลืน โดยชุมชนร่วมกันกำหนดกรอบติดการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล รวมถึงการดูแลรักษาอาคารสถาปัตยกรรมและภูมิทัศน์ให้โดยเด่น ซึ่งจะส่งผลให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการอุตสาหกรรมอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่านาน, หน้า 69-71) จำเป็นจะต้องอาศัยความร่วมมือ และเสียงสะ荡จากหน่วยงานและชาวบ้านอย่างต่อเนื่อง แต่ทว่ามือได้ก็ตามที่ชุมชน และชาวบ้านจะพยายามชุมชนของตนเอง ก็จะทำให้พื้นที่ในเขตเมืองเก่ามีสภาพแวดล้อมที่เยลลง เช่น ขยายที่ส่วนก่อสร้างใหม่ พื้นที่กรรวาง สิ่งก่อสร้างที่เสื่อมโทรมขาดการดูแล

เกิดการรุกล้ำของที่อยู่อาศัย ทั้งนี้อาจจะเป็นพระชาวบ้านไม่ทราบว่าบริเวณใดมีความสำคัญ และเป็นพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของชุมชน หรือไม่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่สมควรให้มีการนำแผนระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เข้ามาใช้เพื่อทำแผนที่ดาวเทียมของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมแต่ละประเภท รวมถึงการมองแผนที่ดาวเทียมให้กับชุมชนเพื่อให้นำไปใช้ประโยชน์ในการสำรวจพื้นที่ภาคสนาม หรือการวิเคราะห์สภาพพื้นที่ของชุมชนให้ละเอียดยิ่งขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้เหมาะสมกับความเป็นเมืองเก่าที่มีชีวิตได้เป็นอย่างดี

นอกจากนั้นในงานวิจัยนี้ยังมีการนำข้อมูลของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมบนแผนที่ดาวเทียมที่ได้จัดทำขึ้น มาเผยแพร่ในรูปแบบของแผนที่ออนไลน์ ซึ่งเป็นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีของ Google Maps อันเป็นบริการเทคโนโลยีทางด้านแผนที่มีประสิทธิภาพสูงของ Google ซึ่งสามารถใช้งานง่าย โดยมีส่วนประกอบที่สำคัญที่เด่นดูผู้ใช้งานเป็นอย่างมาก นั่นคือแผนที่และภาพถ่ายดาวเทียมความละเอียดสูง เพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถเข้าไปสืบค้นข้อมูลเบื้องต้น หรือสามารถวางแผนการเดินทางล่วงหน้าได้ โดยสามารถเข้าไปใช้งานได้ที่เว็บไซต์ www.social.crru.ac.th/nan อันเป็นแผนที่ออนไลน์ที่สามารถระบุเส้นทางในการเดินทางไปยังแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมต่างๆ และมีภาพของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม รวมถึงระบุข้อมูลและสิ่งที่น่าสนใจไว้อย่างค่อนข้างครบถ้วน

แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแนวคิดทฤษฎีที่สำคัญ ดังนี้ก็อ

(ก) แนวคิดทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดน่าน (เล่มที่ ๑ ศิริเอกานุกูล ๒๕๕๗, ๑๐๐-๑๐๒)

(๔) ทฤษฎีด้านระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (ศูนย์วิจัยภูมิสารสนเทศเพื่อประเทศไทย ๒๕๕๗, ออนไลน์)

(ก) ทฤษฎีเกี่ยวกับโบราณคดี โดยเฉพาะแนวคิดโบราณคดีชุมชน (Community Archeology) ซึ่งเป็นการใช้ชุมชนองค์และวิธีการใหม่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรวัฒนธรรม โดยนำงานโบราณคดีมาใช้ร่วมกับงานพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของคนในชุมชน และ “แนวคิดโบราณคดีใหม่”²

แนวคิดโบราณคดีใหม่ มีทัศนคติคือ (1) สนใจความรู้วิทยาศาสตร์ (2) เชื่อในระบบที่มองว่าผู้คนธรรมชาติผลิตมีการเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่ง (3) เน้นการใช้บุญของแบบดั้งเดิม (4) ใช้วิธีการศึกษาแบบเชิงลึก หรือเชิงลึก หรือการอภิปรายโดยเน้นเพื่อหารือสรุปโดยใช้หลักคิดจากการพิชยา รวมทั้งให้ความสำคัญการศึกษาความหลากหลายเชิงสังคมและนำข้อมูลมาใช้กระบวนการซึ่งปริมาณด้วย (สร้าง เกิดสุกานันท์ พศ. ๗๔, 2547: 139-142)

(ก) แนวคิดทฤษฎีการจัดการทรัพยากรัฐนธรรมชั่งประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 7 เรื่อง³

(ก) ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (เฉลี่ยว ฤกษ์ธุจิพิมล 2545, หน้า 239-254)

(ก) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น งานของ ดร. ณัฐพ่อง (2546) สำรวจประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากรากฐานและของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำโขง อ.เชียงแสน จ.เชียงราย ชุดประวัติศาสตร์นักเดินทางท้องถิ่นมิได้เป็นหน่วยของความทรงจำร่วมที่เป็นชุดเดียวดัน แต่มีความแตกต่างหลากหลาย ซึ่งอยู่กันเงื่อนไขและบริบทที่ท้องถิ่นเข้าไปเกี่ยวข้อง ทั้งในลักษณะของการจัดการความสัมพันธ์ภายในชุมชนและความสัมพันธ์ในระดับสังคมกว้าง

งานของ ชิตima คำนุณชู (2553) วิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของจังหวัดลำปาง ผ่านโครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นต้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาและรวบรวมนรดกทางวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน

2. เพื่อประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการจัดระบบฐานข้อมูลนรดกทางวัฒนธรรม จังหวัดน่าน

3. เพื่อนำฐานข้อมูลนรดกทางวัฒนธรรมมาเผยแพร่ผ่านสื่อที่เหมาะสม

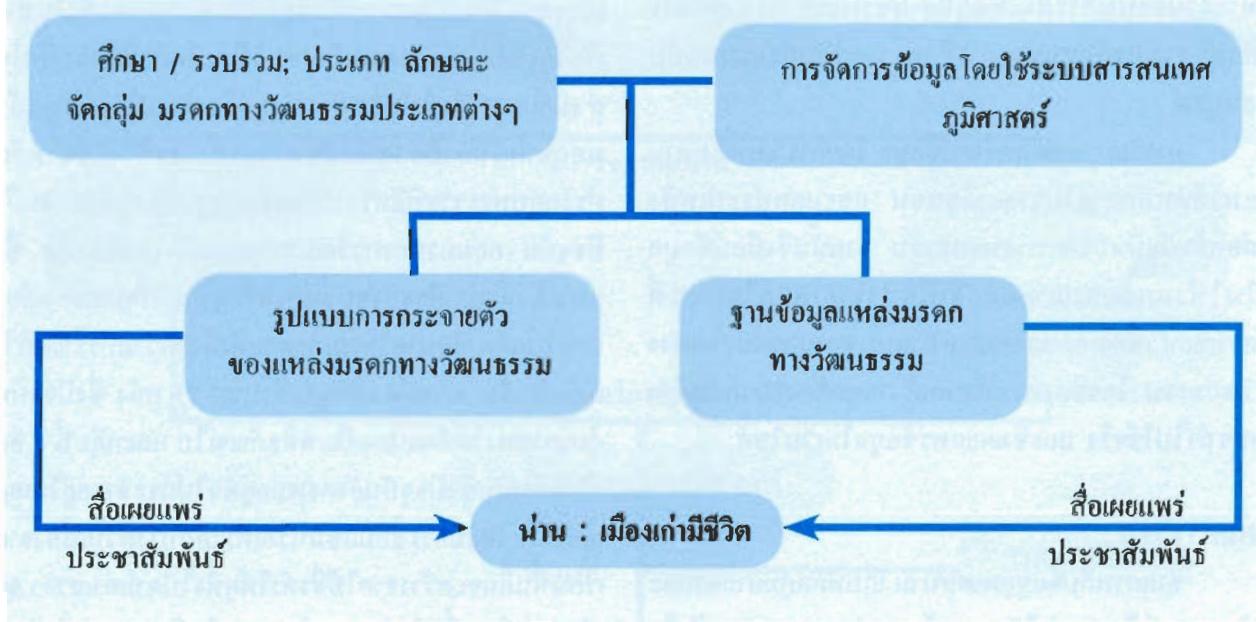
วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจและเชิงคุณภาพ โดยในช่วงแรกเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยเป็นการเก็บข้อมูลภาคสนามของแหล่งโบราณคดี ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพจะเป็นขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลทางแหล่งนรดกทางวัฒนธรรมและทางระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ซึ่งผลการวิจัยจะนำเสนอในรูปแบบเว็บไซต์ และขัดทำแผนที่ดาวเทียมเพื่อมอบให้ชุมชน

พื้นที่การวิจัยเขตอำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

ประชากรและขอบเขตเนื้อหา แหล่งนรดกทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและเอกลักษณ์ของเมืองน่าน ที่มีอายุตั้งแต่ พ.ศ.1902 จนถึงปัจจุบัน ที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน และตัวแทนชุมชนที่อยู่ในเขตเมืองเก่าจำนวน 30 ชุมชน กลุ่มศักดิ์เมืองน่าน วัฒนธรรมจังหวัดน่าน กรมศิลปากร เทศบาลเมืองน่าน องค์การท่อง

กรอบแนวคิดการวิจัย

³กิจกรรมหลักของแนวคิดการจัดการทรัพยากรัฐนธรรมดือ (1) การศึกษาวิจัยสร้างองค์ความรู้ (2) การประเมินอุปทานและสักขีภาพของทรัพยากร้างโบราณคดี (3) การสำรวจและก่อสร้าง (4) การดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจที่เกี่ยวข้อง (5) การเผยแพร่องค์ความรู้ ข้อมูล ประสบการณ์ต่อสาธารณะทั่วไป (6) การบังคับใช้กฎหมายซึ่งปฏิรูปให้มีมาตรฐาน (7) การฟื้นฟู ผลิตช้า และการสร้างใหม่ ทุกค่า ความหมายและแนวทางที่นำไปสู่การพัฒนาการทางโบราณคดีที่มีอยู่ (สาขันต์ ไพรากุญจิตร์. 2547: 63-66)

เที่ยวแห่งประเทศไทย
องค์กรบริหารส่วนจังหวัด
น่าน และประชุมชาวบ้าน

เครื่องมือที่ใช้ในการ
วิจัย ประกอบด้วย แบบ
สำรวจแหล่งมรดกทาง
วัฒนธรรม กล้องถ่ายรูป
โปรแกรมระบบสารสนเทศ
ภูมิศาสตร์ และเครื่องระบุ
ตำแหน่งพิกัดโลก

ขั้นตอนการดำเนิน การ มีทั้งสิ้น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและหลัก
ฐานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมเมืองน่านเพื่อกำหนดอาณาเขต
ของเมืองน่านตามพัฒนาการความเป็นรัฐทั้ง 4 ยุค

ระยะที่ 2 เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดย
สำรวจและบันทึกพิกัดทางภูมิศาสตร์ ภาพถ่าย และเส้นทาง
แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในอาณาเขตที่กำหนด
ไว้แล้วในระยะที่ 1

ระยะที่ 3 เป็นการนำผลที่ได้จากการศึกษาในระยะ
ที่ 1 และระยะที่ 2 มาวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดหลักการ
โบราณคดีชุมชน แยกประเภท และนำมาจัดทำฐานข้อมูล
ทางด้านระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์และรายงานผลการ
ศึกษา รวมทั้งนำเสนอผลการศึกษา และเสนอรายงานฉบับ^{สมบูรณ์}

การวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ตาม
แนวคิดหลักการโบราณคดีชุมชน และแยกประเภทสิ่ง
ก่อสร้างที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม จากนั้นจึงป้อนข้อมูล
ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อประมวลผลในแผนที่
ความทึบเงา เพื่อวิเคราะห์ความหนาแน่นของแหล่งมรดกทาง
วัฒนธรรม โดยมีการตรวจสอบความถูกต้องของพิกัดด้วย
การนำไปใช้จริง และจึงเผยแพร่ข้อมูลในเว็บไซต์

ผลการวิจัย

จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม เก็บพิกัดภูมิศาสตร์และ
สังเคราะห์ข้อมูล ได้สัมภาษณ์กลุ่มประชากรแบบเชิงลึก
สามารถตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัยข้อที่ 1 ใน การศึกษา^{และการ}
สำรวจและรวบรวมมรดกทางวัฒนธรรมในจังหวัดน่านได้ คือ

ภาพแสดงเว็บไซต์ฐานข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมของจังหวัดน่าน

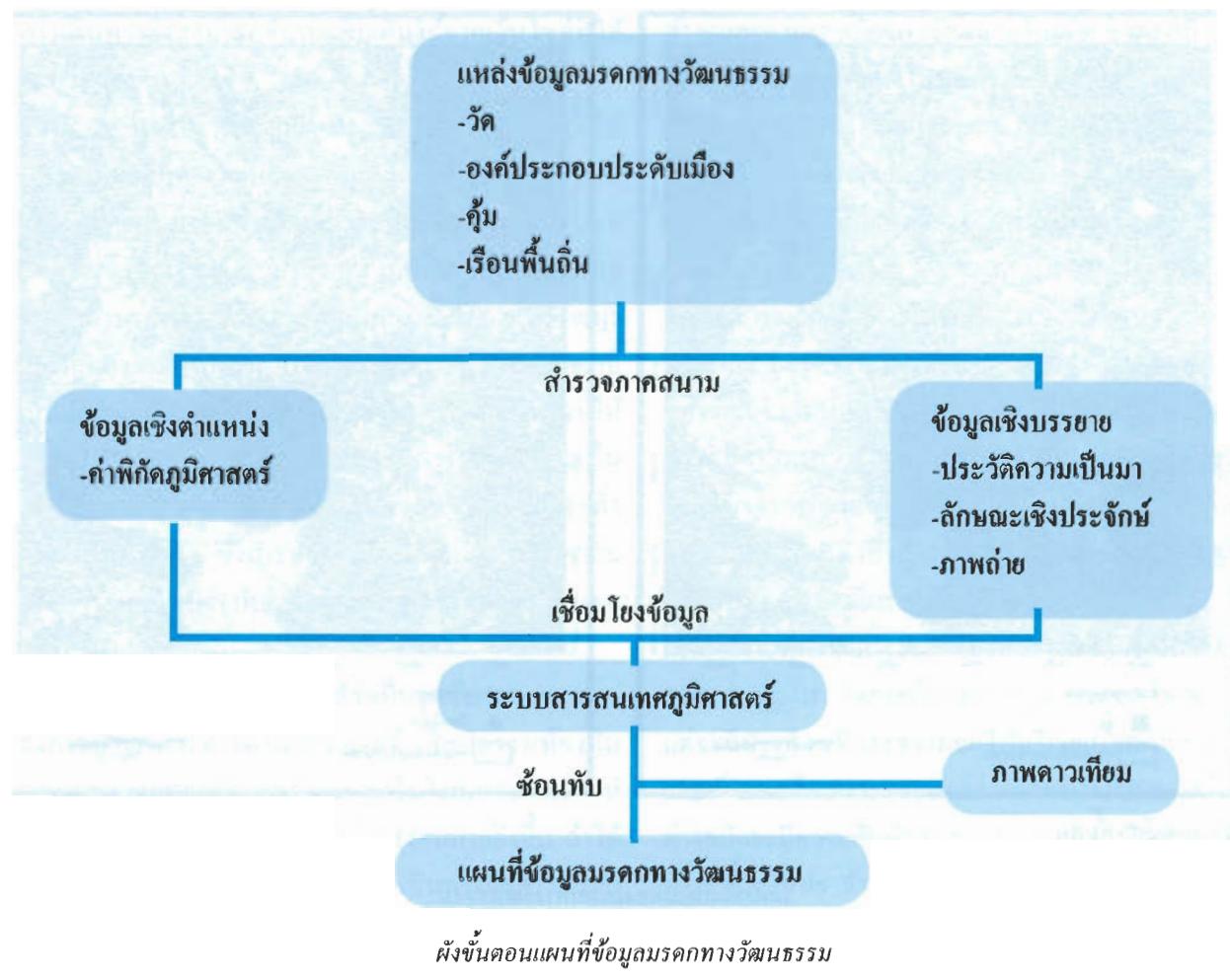
สามารถรวมรวมข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม
ที่ปรากฏในเขตเมืองน่าน และได้จัดแบ่งออกมาเป็น 4 กลุ่ม
คือ (1) วัด (2) องค์ประกอบประจำเมือง (3) คุ้ม และ
(4) เรือนพื้นถิ่น

จากการสำรวจปรากฏแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม
กลุ่มที่เป็นวัดทั้ง 4 ยุคสมัย จำนวนทั้งสิ้น 23 วัด ซึ่งผ่าน
การบูรณะซ่อมแซมมาแล้วทั้งสิ้น รูปแบบทางศิลปกรรม
โดยส่วนใหญ่แล้วเป็นแบบล้านนาแต่ก็มีบางแห่งที่แสดงให้
เห็นถึงการรับอิทธิพลจากภายนอก เช่น วัดพระธาตุห้างคำ
วรวิหาร วัดภูมินทร์ เป็นต้น กลุ่มองค์ประกอบประจำเมือง
เมืองส่วนใหญ่เป็นแนวราบเมืองและกำแพงเมืองคึ่งในช่วง
เวียงภูเพียงแค่แห่งคงเหลือเพียงด้านทิศเหนือและทิศใต้
ส่วนที่คงเหลือให้เห็นชัดเจนอยู่ในช่วงเมืองน่านแล้ว
นอกจากนั้นยังมีช่วงเมืองซึ่งเป็นลานโล่งที่ไว้สำหรับ
ประกอบพระราชพิธีหรือประเพณีต่างๆ ตั้งแต่เดือนมกราคมถึง
ปีจุบัน กลุ่มมรดกทางวัฒนธรรมกลุ่มที่ 3 คือ คุ้ม ซึ่ง
หมายถึงที่อยู่อาศัยของชนชั้นสูงหรือบุนนาคที่ปักกรงเมือง
น่านในอดีต มีขนาดใหญ่และตกแต่งด้วยความประณีตกว่า
เรือนพื้นถิ่น คงเหลือหลักฐานจำนวน 11 หลัง ซึ่งปีจุบัน
คุ้มนางแห่งได้ดัดแปลงเป็นพิพิธภัณฑ์ไป และกลุ่มที่ 4 คือ
เรือนพื้นถิ่นซึ่งปีจุบันยังคงพบอยู่ทั่วไปกระจายอยู่ในเขต
เมืองเก่า โดยมีการซ่อมแซมหรือเพิ่มเติมบางส่วนเนื่องจาก
เรือนพื้นถิ่นจะสร้างจากไม้ซึ่งทำให้ผุพังไปตามกาลเวลา จุด
เด่นของเรือนพื้นถิ่นในเขตเมืองน่านคือเรือนแฉก ซึ่งยังคง
หลงเหลืออยู่บริเวณกลางเมืองและบางแห่งยังคงให้บริการ
ในรูปแบบของร้านค้าด้วยเช่นกัน

จากผลการศึกษาข้างต้นสามารถตอบวัดคุณภาพสูงค์
ข้อ 2 ใน การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการ
จัดระบบฐานข้อมูลรถคงทางวัฒนธรรม จังหวัดน่าน โดย
การนำเอาข้อมูลเหล่านี้รถคงทางวัฒนธรรมที่ได้เก็บพิจัดทาง
ภูมิศาสตร์มาระบุลงในแผนที่ดาวเทียม โดยทำการสำรวจ
ภาคสนามเพื่อจัดเก็บข้อมูลเชิงตำแหน่งโดยใช้ค่าพิกัดทาง
ภูมิศาสตร์และข้อมูลเชิงบรรยายที่เกี่ยวข้องกับแหล่งรถคง
ทางวัฒนธรรม อาทิเช่น ประวัติความเป็นมา ลักษณะเชิง
ประจักษ์ รวมถึงสภาพถ่ายเป็นต้น จากนั้นจึงให้ระบบ
สารสนเทศภูมิศาสตร์ในการเรื่องโยกข้อมูลเชิงตำแหน่ง
และข้อมูลเชิงบรรยายเข้าด้วยกันเพื่อให้ได้ฐานข้อมูลเหล่านี้
รถคงทางวัฒนธรรม จากนั้นจึงนำมาร่อนทับกับภาพ
ดาวเทียมรายละเอียดสูงเพื่อจัดทำเป็นแผนที่ข้อมูลรถคงทาง
วัฒนธรรม ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นถึงการกระจายตัวหรือ
การกระจุกตัวของแหล่งรถคงทางวัฒนธรรมได้ชัดเจนมาก
ขึ้น ซึ่งในวัดคุณภาพสูงค์ข้อนี้ทำให้เกิดเป็นฐานข้อมูลเบื้อง
ต้นในการวิเคราะห์พื้นที่การใช้งานของแหล่งรถคงทาง
วัฒนธรรมในเขตเมืองน่าน ดังแผนที่ต่อไปนี้

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ ข้อ 2 นาใช้เป็นฐานข้อมูลในการเผยแพร่ผ่านสื่อที่เหมาะสมซึ่งสามารถตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 โดยเป็นการนำเอาฐานข้อมูลที่ได้จัดทำไว้มาจัดมาเผยแพร่ในรูปแบบของแผนที่ออนไลน์ เป็นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีของ Google Maps โดยนำฐานข้อมูลรถกังหันธรรมซึ่งประกอบด้วยข้อมูลเชิงตำแหน่งคือค่าพิกัดภูมิศาสตร์และข้อมูลเชิงบรรยาย เช่น ประวัติความเป็นมา ลักษณะเชิงประจำที่ และภาพถ่าย ไปชี้อันทับกับแผนที่ฐานของ Google และสร้างแผนที่แอปพลิเคชันข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ของแหล่งรถ กังหันธรรมผ่านทางเครือข่ายอินเตอร์เน็ต ซึ่งบริการของ Google ที่ให้บริการเทคโนโลยีทางด้านแผนที่มีประสิทธิภาพสูง สามารถใช้งานง่าย โดยมีส่วนประกอบที่สำคัญที่คิงคุดผู้ใช้งานเป็นอย่างมาก นั่นคือแผนที่และภาพถ่ายดาวเทียมรายละเอียดสูงเพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถเข้าไปสืบค้นข้อมูลเบื้องต้น หรือสามารถวางแผนการเดินทางล่วงหน้าได้ โดยสามารถเข้าไปใช้งานได้ที่เว็บไซต์ www.social.crru.ac.th/nan ซึ่งแผนที่ออนไลน์สามารถระบุ

ประเภทศาสนสถาน

ประเภทองค์ประกอบในประดับเมือง

ประเภทเรือนพื้นถิ่น

ประเภทคุ้ม

แผนที่แสดงแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม

เส้นทางในการเดินทางไปยังแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมต่างๆ มีภาพของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม รวมถึงระบุข้อมูลและสิ่งที่น่าสนใจ

การนำໄไปใช้ประโยชน์

1. จากผลการวิจัยสามารถนำข้อมูลที่เป็นปัจจุบันของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมทั้ง 4 ประเภท มากำหนดทิศทางในการวางแผนพัฒนาสถาปัตยกรรม พื้นที่สาธารณะรวมถึงภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนให้เหมาะสมโดยคณะผู้วิจัยได้จัดพิมพ์แผนที่ดาวเทียมที่เป็นภาพขยายของแต่ละชุมชน และให้ไว้เพื่อใช้งานภาคสนาม ซึ่งจะทำให้การจัดการแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในชุมชนนั้นทำได้ง่ายขึ้นเนื่องจากเห็นภูมิประเทศในมุมกว้าง ซึ่งจะแสดงสภาพพื้นที่ที่แตกต่างจากการสำรวจด้วยการเดินเท้า นอกจากนี้ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้สำหรับคุณภาพที่ดาวเทียมต้องเตรียมไว้ใช้จ่ายเพิ่ม หรือได้ภาพไม่คมชัด ดังนั้น การนำแผนที่ท่องคนะวิจัยได้จัดทำมาใช้ช่วยให้ชุมชนประยุกต์ใช้จ่ายและได้รับความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น ไม่เพียงเท่านั้น ผู้สนใจที่จะหาข้อมูลเพิ่มเติมได้จากเว็บไซต์ที่ได้ระบุไปข้างต้น

2. ผลงานวิจัยดังกล่าวขึ้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมอื่นๆ ได้โดยอาจพิจารณาจากพื้นที่ที่มีแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญตั้งอยู่ในชุมชนหรือพื้นที่ที่คนในชุมชนยังคงผู้ร่วมกันและมีปฏิสัมพันธ์กับแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม เช่น ชุมชนเมืองสุพรรณบุรี เมืองอู่ทอง เมืองลำพูน เป็นต้น ซึ่งชุมชนโบราณเหล่านี้เป็นเมืองที่ยังคงมีชีวิตต่ออาจจะต้องการการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นชุมชนวัฒนธรรมที่มีศักยภาพในการรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยว แหล่งศึกษาวัฒนธรรม หรือแม้กระทั่งแหล่งชุมชนเมือง ซึ่งการพัฒนาเช่นนี้ถือเป็นการพึ่งพาภันระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ทั้งนี้ก็เพื่อความยั่งยืนของชุมชนในอนาคต

3. ผลการวิจัยนี้อาจถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มของการแสดงถึงการนຽรณาการทางด้านโบราณคดี ศิลปกรรมท้องถิ่นระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ แต่ทั้งนี้ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์แก่สังคมมากยิ่งขึ้น ถ้าได้มีการนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาและดำเนินการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมต่อไป อันจะนำมาซึ่ง

ประโยชน์ทางด้านสังคม วัฒนธรรม การท่องเที่ยว และเศรษฐกิจ

อภิปรายผล

งานวิจัยฉบับนี้ถือว่าเป็นการจัดทำฐานข้อมูลทางวัฒนธรรมตามแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมของจังหวัดน่าน แต่มีการนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ และเป็นการเพิ่มนุ่มนองในการใช้พื้นที่ของชุมชนตั้งแต่ในอดีตมาจนถึงปัจจุบันให้ชัดเจนมากขึ้น นอกจากรูปแบบที่แสดงให้เห็นแล้ว ยังเพย์พร์เพ็นส์อ่อนไลน์ ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นช่องทางในการสืบค้นข้อมูลที่ง่ายและเพร่หลายมากที่สุดในปัจจุบัน

แนวคิดทางโบราณคดีเป็นการศึกษาเพื่อเปิดเผยลักษณะต่างๆ ของอดีต คือการพิจารณาและจัดจำแนกหลักฐานทางกายภาพ เช่น แหล่งโบราณคดี และโบราณวัตถุที่ค้นพบออกเป็นหมวดหมู่ โดยพิจารณาในบริบทของสถานที่และเวลาเพื่อจะสามารถพิจารณาประวัติวัฒนธรรมของมนุษย์ซึ่งสัมพันธ์กับการศึกษาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมโดยใช้การแบ่งกลุ่มของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเป็นกลุ่มต่างๆ และตามยุคสมัยของเมืองน่านในอดีต ซึ่งตรงเป้าหมายข้อที่หนึ่งของการศึกษาโบราณคดีว่าเป็นการศึกษาเกี่ยวกับข้อกับการศึกษาประวัติวัฒนธรรม ซึ่งมีความหมายอย่างง่ายว่า การพิจารณาวัฒนธรรมต่างๆ ของมนุษย์ โดยการจัดลำดับข้อมูลลงกลุ่ม ไปถึงสมัยเก่าแก่ที่สุดเท่าที่จะทำได้ นักโบราณคดีที่สนใจจะใช้เวลาและแรงกายภาพในการสำรวจและเดินทางวัฒนธรรมในพื้นที่ต่างๆ ว่ามีวัฒนธรรมอะไรบ้างแต่ละวัฒนธรรมมีลักษณะอย่างไร อะไรคือลักษณะเด่นของวัฒนธรรมนั้น วัฒนธรรมนั้นมีอายุกี่ปี และมีขอบเขตทางภูมิศาสตร์กว้างใหญ่เพียงใด ดังนั้น ประวัติวัฒนธรรมจึงได้มาจากการศึกษาเชิงพิจารณาแหล่งโบราณคดีและโบราณวัตถุรวมทั้งสิ่งก่อสร้างที่อยู่ในแหล่งโบราณคดีทั้งในบริบทของเวลาและสถานที่ ลักษณะการกระจายตัวของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในยุคต่างๆ จะมีลักษณะการกระจายแบบทั่วไป โดยจะมีการกระจายตัวในเขตกำแพงเมืองแต่จะมีบางส่วนที่กระจายออกไปบริเวณนอกกำแพงเมือง และลักษณะศิลปกรรมของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในยุคต่างๆ ก็จะมีความสัมพันธ์กับการถูกปกครองโดยอาณาจักรต่างๆ ทั้งสุโขทัย ล้านนา พม่า และรัตนโกสินทร์ เป็นต้น แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และแนวคิดทางด้าน

การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์นีความสอดคล้องกับงานวิจัยฉบับนี้ เนื่องจาก การท่องเที่ยวเชิงศิลปกรรมจะเป็นการชูในร้านสถานโดยไม่เข้าไปทำลาย และให้คงสภาพเดิม และการที่ผู้นำชมศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมต่างๆทำให้สามารถเชื่อมโยงประวัติศาสตร์กับชุมชนได้ ซึ่งกระตุ้นจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่นถึงความสำคัญของแหล่งโบราณสถาน

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการใช้เครื่องมือระบุพิกัดบนพื้นโลก(GPS) ในการนำอาชอมพิวเตอร์มาช่วยในการจัดการกับกลุ่มแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งมีกระบวนการในการนำเข้าข้อมูล การจัดเก็บ และการนำออกมายัง การตัดแปลงและเตรียมข้อมูล เพื่อวิเคราะห์และนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจ ซึ่งผลที่ได้คือแผนที่แสดงตำแหน่งแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและการนำข้อมูลแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์ในรูปแบบของแผนที่ออนไลน์

คณาจารย์ :

1. นายเพชรสวัสดิ์ กันคำ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

แหล่งเงินทุน : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร 2516. ประชุมพงดาวدار ภาคที่ 61. กรมศิลปากร. กรุงเทพฯ.
- กรมศิลปากร 2530. เมืองน่าน : โบราณคดี ประวัติศาสตร์ และศิลปะ.
- เฉลียว ฤกษ์จิพิมล. 2545. สังคมวิทยา. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ : กรุงเทพฯ.
- ชลุด นิมสมอ. 2534. องค์ประกอบของศิลปะ. โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช. กรุงเทพฯ.
- ดวงจันทร์ อาภาวดีรุตน์ เจริญเมือง. 2547. เมืองยังยืนในสังคมไทย : แนวคิดและประสบการณ์ของน่านและพิษณุโลก. เชียงใหม่:โรงพิมพ์แสงศิลป์. เชียงใหม่.
- "เดินดีดี" เที่ยวน่าน : "ชุมชาติ..... เมืองน่าน" วัดในตัวนาน (วัดไผ่หลือง) และวัดนองกด้านนาน (วัดศรีพันตัน). (ออนไลน์). <http://www.oknation.net/blog/winsstars.Online>. 13 กรกฎาคม2556.
- บונית สรรวาศี. 2556. พิพิธภัณฑ์พระพุทธชูปีມและแหล่งเรียนรู้ชุมชน. (ออนไลน์). <http://www.sac.or.th> .2 กรกฎาคม 2556.
- น.ณ.ปากน้ำ. 2530. โบราณคดีและประวัติศาสตร์เมืองน่าน : จิตรกรรมเมืองน่าน. มหาวิทยาลัยพะเยา. เชียงใหม่.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. 2513. พระนคร : ศาสภัณฑ์.
- พงดาวدارเมืองน่าน. 2461. พระนคร : หอสมุดวชิรยาล.
- เหลา ตีร์เอกานุกูล. 2557. “ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดน่านต่อการส่งเสริมการเป็นเมืองเก่าที่มีชีวิต” วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่. ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 : 93-106 ; มกราคม-กุมภาพันธ์ 2557.
- ยุทธพร นาคสุข. ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย.ศูนย์มานุษยวิทยาสิริธร.(ออนไลน์). <http://www.sac.or.th/databases/inscriptions>. 7 ธันวาคม 2555.
- วรรูษิ โรมรัตนพันธ์. 2548. ทุนทางสังคม. เดือนตุลา. กรุงเทพฯ.
- ศูนย์ข้อมูลกลางวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. วัดหัวเวียงใต้ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน. (ออนไลน์).http://www.mculture.in.th/moc_new/. 24 กรกฎาคม2556.

- ศูนย์วิจัยภูมิสารสนเทศเพื่อประเทศไทย คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ความหมายของคำว่าระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์. (ออนไลน์). <http://www.gisthai.org/about-gis/gis.html>. 24 มิถุนายน 2557.
- บุทธพร นาคสุข. ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย. ศูนย์นานาชาติวิทยาลีริธาร.(ออนไลน์).
- สงวน รอดบุญ. 2529. ศิลปกรรมไทย. โรงพิมพ์การศานา. กรุงเทพฯ.
- สันติ เล็กสุขุม. 2538. หริภุญชัย-ล้านนา : ศิลปะภาคเหนือ. เมืองโบราณ. กรุงเทพฯ.
- _____. 2540. เจดีย์ : ความเป็นมาและคำศัพท์เรียกองค์ประกอบเจดีย์ในประเทศไทย. นติชน. กรุงเทพฯ.
- _____. 2544. ประวัติศาสตร์ศิลปะไทย : การเริ่มต้นและการสืบเนื่องงานหั่งในศาสนา. เมืองโบราณกรุงเทพฯ.
- _____. 2553. งานหั่ง คำหั่งโบราณ. รุ่งศิลป์การพิมพ์. กรุงเทพฯ.
- _____. 2528. ประวัติศาสตร์ศิลปะในประเทศไทย. ออมรินทร์การพิมพ์. กรุงเทพฯ.
- สาขันต์ ไพรชาญจิตร์. 2547. การพัฒนาฟุ่มหุ่มชนด้วยการจัดการทรัพยากร้างโบราณคดีและพิพิธภัณฑ์ : แนวคิด วิธีการ และประสบการณ์จากจังหวัดน่าน. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2548. แผนที่ชุมชน เมืองเก่า�่าน. นปท: นปท.
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน. 2554. สถาปัตยกรรมท้องถิ่นจังหวัดน่าน. นปท.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่าน. น่าน เมืองเก่ามีชีวิต. นปท: นปท.
- เสนอ นิตเดช. 2526. ศิลปสถาปัตยกรรมล้านนา. เมืองโบราณ. กรุงเทพฯ.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. 2548. แผนแม่บทและผังเมืองน้ำรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่า�่าน. บรรณาธิการ.
- อนุรัตน์ วัฒนาวงศ์สว่าง และ ศิริศักดิ์ คุ้มรักษยา. 2548. น่าน. สารคดี. กรุงเทพฯ.
- อัคนีย์ ชูอรุณ. 2549. ศิลปกรรม. สารานุกรมไทยฉบับราชบัลพิศสถาน เล่ม 26 พิมพ์ครั้งที่ 1.
- McIntosh, Robert W. & Goelder, Charles R. 1986. *Tourism principles, practices, philosophies*. Fifth Edition. New York : John Wiley & Sons, Inc.
- Smith, Valene. 1977. *Hosts and Guests*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

บทปริทัศน์

ทุนทางมรดกทางวัฒนธรรมกับการเป็นเมืองเก่าที่มีชีวิตของจังหวัดน่าน

ໂຄງ ຜູ້ຂໍວຍຄາສຕຣາຈາກຍ໌ ດຣ.ໄຊຍຮັດນ໌ ປຣາມື

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

จากการศึกษาความจำนวิจัยเรื่อง “ทุนทาง
มรดกทางวัฒนธรรมกับการเป็นเมืองเก่าที่มีชีวิตของ
จังหวัดน่าน” พบว่าตกลุ่ม人群ที่สำคัญของการวิจัย
มีอยู่ 3 ประการคือ (1) เพื่อศึกษาและรวบรวม
มรดกทางวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน (2) เพื่อประยุกต์
ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการจัดระบบฐาน
ข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรม จังหวัดน่าน (3) เพื่อนำ
ฐานข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมมาเผยแพร่ผ่านสื่อที่
เหมาะสม โดยใช้วิทยาการวิจัยแบบผสมวิธี ซึ่ง
ได้เกิดองค์ความรู้ที่เป็นผลจากการวิจัย ตาม
วัตถุประสงค์ดังกล่าวคือ ได้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่ง
มรดกทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในเขตเมืองน่าน และ
ได้จัดแบ่งออกมาเป็น 4 กลุ่ม คือ (1) วัด (2) องค์
ประวัติประดั่นเมือง (3) คุ้ม (4) เรือนพื้นถิ่น และ
นำข้อมูลดังกล่าวไปจัดทำเป็นระบบฐานข้อมูลมรดก
ทางวัฒนธรรมโดยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศ
ภูมิศาสตร์เพื่อเป็นฐานข้อมูลเบื้องต้นในการวิเคราะห์
พื้นที่การใช้งานของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมใน
เขตเมืองน่าน แล้วนำฐานข้อมูลดังกล่าวไปใช้เพื่อ
การเผยแพร่ผ่านสื่อในรูปแบบของแผนที่ออนไลน์
โดยเป็นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี Google
Maps

ก่อนอื่นคือขอชื่นชมงานวิจัยเรื่องนี้ที่ผู้วิจัยพยายามที่จะผลิกฟื้นทุนเดินทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์อีกด้วย รวมทั้งยังเน้นงานที่นำเสนอด้วยภาษาเปรียบเสมือนการเรื่องใบจะระหว่างองค์ความรู้คัมภีร์ไปจากภูมิคุณล้นอยู่บนสื่อหนังสือเด็กในโลหิตสมัยใหม่กับผู้คนในยุคสมัยปัจจุบันที่สามารถเข้าถึงองค์ความรู้นี้ได้อย่างสะดวกสบาย อย่างไรก็ตามมีประเด็นที่น่าจะนำมาแก้เปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อกำให้เกิดประโยชน์มาก

ยังขึ้นในแวดวงของผู้ที่สนใจเรื่องดังกล่าว ซึ่งแนวคิดที่นำมาใช้ในการพิจารณาบทความวิจัยเรื่องนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ วิธีวิทยาการวิจัย ทุนทางวัฒนธรรม และเรื่องประวัติศาสตร์ท่องถิน ในประเด็นของวิธีวิทยาทางการวิจัยซึ่งผู้วิจัยให้วิธีการวิจัยแบบผ่านวิธีซึ่งใช้ทั้งการวิจัยเชิงสำรวจและการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น มีประเด็นที่เป็นข้อสังเกตคือ การออกแบบการวิจัยลักษณะนี้ผู้วิจัยได้ระบุว่าใช้แนวคิดทฤษฎีที่หลากหลาย เช่น แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม ทฤษฎีด้านระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ทฤษฎีเกี่ยวกับโบราณคดี โดยเฉพาะแนวคิดโบราณคดีชุมชน (Community Archeology) แนวคิดทฤษฎีการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม และทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นต้น มาใช้เป็นฐานคิดหรือแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ซึ่งก็มีใช่ว่าจะกระทำไม่ได้ รวมทั้งการกำหนดกรอบแนวคิดทฤษฎีกีกระทำได้ เช่นกันสำหรับงานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งชาญ โพธิสิตา (2549) ได้เสนอไว้ในเรื่องการออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ หากแต่ประเด็นการศึกษาความข้อมูลและสร้างข้อมูลที่เป็นผลจากการวิจัยนี้ ผู้วิจัยควรแสดงให้เห็นว่าใช้แนวคิดทฤษฎีอะไร อย่างน้อยปรากฏการณ์ที่พบในสถานการวิจัยและผู้วิจัยสร้างข้อมูลนั้นโดยมีฐานคิดอย่างไร ซึ่งอาจมีคดีที่ได้หากพบข้อมูลหรือประเด็นที่แตกต่างไปในสถานการวิจัย

สำหรับในส่วนของทุนทางวัฒนธรรมนี้
งานเรื่องนี้มีฐานคิดสำคัญก็เรื่องทุนทางวัฒนธรรม
ที่มีลักษณะที่เป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรม ซึ่งแสดงให้เห็น
ถึงการดำรงอยู่ของผู้คนในแต่ละพื้นที่หรือแต่ละห้อง
กินว่ามีวิธีการจัดการเพื่อให้การดำรงชีวิตของคนสอง
ค่านินไปในสภาพแวดล้อมนั้นๆ โดยยังเป็นสูง ดัง

นี้นวัฒนธรรมของผู้คนในแต่ละพื้นดินจึงแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่พึงพาอาศัยกันอย่างกลมกลืน ประเด็นที่เป็นข้อสังเกตในเรื่องนี้คือ วัฒนธรรมทั้งหลายมีลักษณะเป็นพลวัต และมิใช่เป็นแค่สิ่งที่เป็นรูปธรรมที่จับต้องได้เท่านั้น หากแต่สิ่งที่เป็นนามธรรมอันเป็นวิถีชีวิตของผู้คน บนบานธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญา ต่างๆ สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญยิ่ง เพราะมันซ่อนอยู่เบื้องหลังของสิ่งที่เป็นวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมทั้งสิ้น ซึ่งงานวิจัยเรื่องนี้สำรวจให้เห็นมิติดังกล่าว ด้วยที่เรียกว่า เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้(intangible heritage) (เกรียงไกร เกิดคริ. 2551) ซึ่งทางงานเรื่องนี้ได้อธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวจะทำให้งานมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

สำหรับในประเด็นของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งนับเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ที่เปิดพื้นที่ให้กับผู้คนในชุมชนท้องถิ่นได้ปรากฏตัวตนขึ้นในมิติทางประวัติศาสตร์ ซึ่งอรรถจักร สัตยานุรักษ์(2556) ได้สรุปว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ที่เพิ่มอำนาจประชาชนกล่าวคือชุมชนเป็นผู้สร้างอดีตของตนขึ้น

เช่น และความสำนักทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นจะทำให้เกิดการเรื่อมต่อชีวิตส่วนตัวกับชีวิตสาธารณะ หรือชีวิตชุมชน ทำให้ผู้คนผูกโยงด้วยองค์ความเชื่อ ความน่าเชื่อถือ ซึ่งถือเป็นการคืนอัตลักษณ์ชุมชนให้กับชุมชนในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังเป็นการทำให้ชุมชนมีอำนาจในการต่อรองมากขึ้น ซึ่งจากแนวคิดดังกล่าว งานวิจัยเรื่องนี้ยังมีประเด็นที่น่าสนใจที่ควรนำแนวคิดดังกล่าวไปอธิบายได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น ซึ่งอาจรวมทั้งการนำแนวคิดดังกล่าวไปปรับใช้ด้วยการลงสนามวิจัยครั้งนี้

ขอเสนอแนะเพิ่มเติม งานวิจัยเรื่องนี้มีจุดเด่น สำคัญดังที่เกริ่นไว้ในตอนต้นแล้ว แต่สิ่งที่สำคัญอีกในเรื่องวิธีวิทยาคือ การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของเขาวง ซึ่งจะเกิดประโยชน์หลายประการ นอกจากนี้งานวิจัยเรื่องนี้มีจุดเด่นก็คือการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ ซึ่งถือว่าเป็นการนำเสนอข้อมูลที่สำคัญของชุมชนท้องถิ่นให้กับสังคมภายนอกได้รับรู้มากยิ่งขึ้น หากแต่ควรเพิ่มสาระสำคัญอันเป็นวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ให้อยู่ภายใต้ระบบฐานข้อมูลดังกล่าวด้วย ซึ่งจะทำให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงไกร เกิดคริ. (2551). ชุมชนกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : อุณาคเนย.
- ชาญ โพธิสิตา. (2549). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์ พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- อรรถจักร สัตยานุรักษ์. (2556). “การสังเคราะห์งานวิจัยชุมชนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคเหนือ” บทสังเคราะห์ชุมชนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคเหนือ. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์นันทกานต์.